

ना. सं. १८-६५७

२०१८५५

REGISTERED No. B. 3434

जाहिरातींचे दर.

कार्यालयाच्या चोकराची
कगती.

व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवाम' पुणे ४.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

कार्यक वर्गणी

रु. ४

(टपाल इन्शुरन्स माफ)

किरकोट अंकास

दोन आणे.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिल्य अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ९

पुणे, बुधवार, तारीख २३ जून १९४३

अंक २५

महायुद्ध दारुशी आले

परदेशी औषधे

दुर्मिळ व महाग झाली

पण

भिण्याचें कारण नाही !!!

— कारण —

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

या देशी औषधाच्या प्रसिद्ध कारखान्यानें
तयार केलेली

- रक्तवर्धक,
- उपनाह,
- बालजीवन,
- कॅल्सीप्राल

इत्यादि पेटेंट, स्टॅट्ट व लोकप्रिय औषधे सात्रां पटल्यामुळे

★ डॉक्टरांसहि वापरुं लागले आहेत. ★

औषधे मागवा.

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

मुख्य दुकान गणपति चौक, लक्ष्मी रोड, पुणे १.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

हेड ऑफिस : पुणे शहर.

स्थानिक शाखा : डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबई शाखा : बलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

भांडवल

अधिकृत व विक्रीम काढलेले	बचलेले	समूह साठलेले
रु. १०,००,०००	रु. ६,५९,२००	रु. ३,३९,६००
एकूण खर्चलेले भांडवल रु. ६०,००,०००		

शेअर्स:—प्रत्येकी पांच रुपये वाढीने विकले जातात. वाढीची
रकम शेअरचे मागणीवेगेवर पाठवावी लागते.

बँकेच्या शेअरवर डिसेंबर १९४२ अखेर ४३% करमाफ दिविक-
टंड दिले गेले. बँकेचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व
सरकारी राखे यांची खरेदी-विक्री कमीशीने करून दिली जाते.

मॅनेजर

अर्थशास्त्र

लेखक:—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. व. गो. कर्वे

पृष्ठसंख्या सुमारे ३००, किंमत ३ रुपये

या संघात अर्थशास्त्राच्या सर्वनामान्य किट्टीनाचे विवेचन केले
आहे.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या सर्वांत काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची सात्री करा व पैशाचा मोवडला घ्या.

गिरगांव

मुंबई नं. ४

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्यांचे व्यापारी

बुधवार

चौक,

पुणे

विविध माहिती

अमेरिकेचा प्रचंड युद्धकर्ष

१९४३ साली अमेरिका युद्धासाठी जवढा सर्व करील तेवढा प्रचंड सर्व जर्मनी, ब्रेटन, रशिया, इटली, जपान, इत्यादि सर्व युद्धमान राष्ट्रांचा मिळूनही होणार नाही, असे न्यूयॉर्क टाइम्स म्हणतो. अमेरिकेच्या सर्वांच्या प्रमाणांत त्याचे उत्पादन आहे, असे मात्र समजू नये. कामगारांना प्रचंड मजुरी, ४० तासांच्या आठवड्यामुळे जादा कामाबद्दल बाहेर लागणारे जादा वेतन, इत्यादीमुळे सर्व फार होतो, असे न्यूयॉर्क स्ट्रेट एकोनॉमिक जर्नलचे म्हणणे आहे.

कामगारांमधून एक आठवडा सुटी

ब्रेटनमधील कामगारांना चालू वर्षी त्यांच्या नेहमीच्या सुट्यांसोबत आणखी एक आठवडा सुटी मिळणार आहे. सर्व कारखान्यांतील कामगारांना एकदम सुटी न देता सरकारी अधिकाऱ्यांच्या संमतीने कारखान्यादारांनी सुटीचे दिवस ठरवावे म्हणजे गैरसोय होणार नाही, अशी व्यवस्था करण्यांत आली आहे. लोकांनी सुटीचे दिवस घरीच घालवावे, असा त्यास सल्ला देण्यांत आला आहे. रेल्वेचा प्रवास त्यांनी टाळावा व रेल्वेवर ताण पडू नये, ह्यासाठी ही सूचना आहे. तथापि कारखान्यांचे जवळपास, सायकलीच्या टप्प्यांत सहलीचे कार्यक्रम आखण्यांत येतील.

पोलंडमधील निराश्रितांना आश्रय

पोलंडमधील निर्वासित निराश्रितांना कित्येक देशांच्या सरकारांनी आश्रय दिला आहे. वेगवेगळ्या देशांत मिळून निर्वासितांची १५ केंद्रे आहेत, त्यापैकी ४ हिंदुस्थानांत आहेत. हिंदुस्थानने ११ हजार एकूण निराश्रितांना आश्रय देण्याचे मान्य केले आहे. त्यापैकी ४ हजार नवानगर, कोल्हापूर व कराची येथील केंपांत आले व त्यांतील २ हजार मेक्सिको व पूर्व आफ्रिका इकडे रवाना झाले व रशिया व पोलंड ह्यांचेमधील संबंध पळे झाले म्हणजे १ लक्ष पोलिश निर्वासित वेगवेगळ्या केंपांत पाठविण्यांत येतील, त्यापैकी कांहीं हिंदुस्थानांतही येतील. पोलंडचे लेबर खात्याचा मंत्री मि. स्टॅन्सी, हे पोलिश केंपांची पहाणी करित आहेत. त्यांनी पोलिश निर्वासितांना आश्रय देणाऱ्या देशांच्या मदतीबद्दल कृतज्ञता व्यक्त केली. दिल्ली येथून ते लवकरच पूर्व आफ्रिकेकडे रवाना होतील.

अमेरिकन युद्धकैदी

अमेरिकन युद्धकैद्यांची संख्या इंटर नॅशनल रेड क्रॉसमार्फत आलेल्या माहितीप्रमाणे सुमारे १७ हजार आहे. त्यापैकी ११,३०७ जपानजवळ, ३,३१२ जर्मनीजवळ व, २,४६४ इटलीजवळ आहेत, एकूण कामास आलेल्यांची (मृत, जखमी व बेपत्ता) संख्या ८६,८५२ आहे.

कॅनडाच्या नाविक बलाची वाढ

युद्धास प्रारंभ झाल्यापासून अमेरिकेचे नाविक बल ३४ पट वाढले आहे. आगबोटींची संख्या १५ ची ५०० झाली व सल्लाशांची संख्या ६० हजारांवर गेली. १९४४ अखेर सल्लाशांची संख्या ९० हजारांवर जाईल.

स्विझरलंडमध्ये जर्मन प्रचार

स्विझरलंडमध्ये जर्मन प्रचारास सहाय्य करण्यासाठी स्विस राजधानी बर्न येथे जर्मनीने "इंटर-कॉन्टिनेंटल" नावाची बातमी संस्था स्थापन केली आहे.

हिंदी रेल्वेजचे वाढते उत्पन्न

१९४२-४३ मध्ये हिंदी रेल्वेजच्या हिशेबात ३३३ कोटी रुपयांचा वाढावा अपेक्षित होता, परंतु प्रत्यक्ष वाढावा ४१ कोटी रुपयांवर जाईल अशी अपेक्षा फेब्रुवारी १९४३ मध्ये बजेटाचे वेळी व्यक्त करण्यांत आली होती. १ एप्रिल ते २० मे १९४३ ह्या मुदतीत रेल्वेजना १९४२ च्या तत्सम मुदतीतील उत्पन्नापेक्षा ४३ कोटी रुपये अधिक मिळाले, ह्यावरून चालू वर्षी रेल्वेजचा वाढावा गेल्या वर्षीपेक्षा पुष्कटच अधिक उरेल असे दिसते. अमेरिकेतून इंजने आली म्हणजे रेल्वेजचे उत्पन्न आणखी वाढेल. दहा मीटर गेज इंजने येऊन दाखल झाली असून ती कामासही लागली आहेत, असे समजते.

ट्युनिशियांत शत्रुपक्षाची हानि

ट्युनिशियांत शत्रुपक्षाच्या मारलेल्या व कैद केलेल्या सैनिकांचा आकडा ३,४१,००० वर गेला आहे. मि. चर्चिल ह्यांनी सांगितलेला २ लक्ष, ४८ हजार हा आकडा ५ मेनंतर कैद केलेल्या सैनिकांचा होता. त्यापूर्वी मृत झालेले ५० हजार व कैद झालेले ४३ हजार त्यांत मिळविले पाहिजेत.

"आधी इतर, आपण शेवटी"

अन्नाची वाटणी व रेशनिंग ह्यासंबंधांत हिंदुस्थान सरकारास सल्ला देण्याकरिता ब्रिटिश अन्न खात्याचे तज्ञ, मि. कर्मी, हे हिंदुस्थानांत येऊन दाखल झाले आहेत. "आधी इतर, आपण शेवटी" हे ध्येय सध्या लोकांनी ठेवले पाहिजे, असे ते एका मुलाखतीत म्हणाले, "व्यापाऱ्यांनी किंमती माफक ठेवाव्या, उत्पादकांला योग्य किंमत मिळाली पाहिजे व कोणाची उपासमार होता कामा नये" हे अन्नविषयक प्रश्नांचे सार आहे असेहि त्यांनी सांगितले.

कपाशीची लागवड कमी करण्यास उत्तेजन

आखूड धार्याच्या कपाशीचे ऐवजी धान्याची लागवड व्हावी, ह्या हेतूने मुंबई सरकारने बक्षिसाची एक योजना आखली आहे. कपाशीचे क्षेत्र कमी होऊन ज्या खेड्यांत धान्याचा पेरा सर्वात अधिक वाढेल त्या खेड्यांस बक्षिस दिले जाईल. आखूड धार्याच्या कपाशीची लागवड ज्यांत होते असे मुंबई प्रांतांत ५५ तालुके व ६ पेटे आहेत. प्रत्येक तालुक्यांत १ हजार रुपयांची व प्रत्येक पेट्यांत ५०० रुपयांची बक्षिस वाटली जातील. अशा रीतीने सार्चिल्या जावयाच्या ५८ हजार रुपयांची ग्रँट हिंदुस्थान सरकारने मुंबई सरकारास दिली आहे. प्रत्येक तालुक्यांत २५० रुपयांचे एक, १५० रुपयांचे एक, १०० रुपयांचे एक, व ५० रुपयांची दहा अशी बक्षिस ठेवण्यांत येतील. प्रत्येक पेट्यातील बक्षिस २५०, १५० व १०० रुपयांचे प्रत्येकी एक ह्याप्रमाणे तीनच असतील.

अमेरिकन लोकांची वाढती प्राप्ती

अमेरिकेतील लोकांच्या प्राप्तीमध्ये कशी वाढ होत चालली आहे, त्याची कल्पना हा कर भरणाऱ्या लोकांची संख्या फुगत चालली आहे, ह्यावरून स्पष्ट होईल.

वर्ष	इनकमटॅक्स भरणारे लोक
१९४०	३८,९६,४३५
१९४१	७४,३७,३०७
१९४२	१,६७,६०,८६५
१९४३	२,७०,००,००० (अंदाज)

प्राची वाट्टी की घरभाड्यावरील सर्व वाढतो, तो इतका की पहिल्या गटापेक्षा चवथा गट तिपटीने घरभाडे देतो. त्यामुळे इतर बाबींवरील सर्वांचे प्रमाण जरूरितके वाढत नाही. कामकरी वर्गाचे मानाने मध्यम वर्गावर घरभाड्याचा बोजा फारच मोठा पडतो. पाश्चिमात्य देशांत त्याचे प्रमाण १०% पेक्षा अधिक भरत नाही.

मुंबई शहरातील गुजराती वस्ती ज्या विभागांत केंद्रित झाली आहे, तो मुंबईतील सर्वांत ज्यास्त दाट वस्तीचा भाग आहे. प्रत्येक एकरांत तेथे ४०-२ इमारती आहेत. सबंद मुंबई शहराची व्यावाचत सरासरी फक्त ३-२ एवढीच आहे. बहुतेक कुटुंबांच्या सोल्यांत पुरेसा उजेड व हवा ही नाहीत. स्नानाच्या जागा फारच लहान असतात.

बिऱ्हाडांचे स्वरूप

बिऱ्हाडांतील माणसांची संख्या, सोल्यांचा आकार व त्यांची संख्या, खेळत्या हवेची सोय, स्वच्छता, बिऱ्हाडाचा प्रकार इत्यादि गोष्टी लक्षांत घेतल्या, तर खालील निष्कर्ष निघेल:—

गट	प्रत्येक गटांतील बिऱ्हाडांचे प्रमाण (%)		
	वाईट	बरे	चांगले
१	७८	१४	८
२	५४	२६	२०
३	४०	३३	२७
४	२७	२७	४६
सरासरी	५०	२६	२४

दाट वस्ती

म्हणजे, शेकडा ५० कुटुंबांची रहाण्याची जागा "वाईट" वा सदांत येते. सरासरी उत्पन्नाच्या एक पंचमांशाइतकी रकम भाड्यासाठी खर्च केली तरी, समाधानकारक रहाण्याची सोय होत नाही, असा त्याचा अर्थ आहे. बिऱ्हाडांतील दाटीची कल्पना खालील आकड्यांवरून येईल. फक्त ९% लोकांच्या बिऱ्हाडांत तीन सोल्या आहेत. प्रत्येक माणसाचे वाट्यास ७' x ७' एवढी जागा येते; त्यांतच मोरी व स्वयंपाकघर ह्यांचा समावेश होतो. ही सरासरी झाली; गरीब कुटुंबांच्या सोल्यांतील दाटी अर्थातच ज्यास्त आहे. १०० चौरस फूट जागेस ७-६ रुपये भाडे सरासरीने पडते. तेव्हा प्रत्येक कुटुंबास पुरेशी जागा पाहिजे असल्यास, सध्याच्या दुप्पट भाडे त्यास पावे लागेल. भाड्यासाठी येणाऱ्या मोठ्या सर्चामुळे अन्न व इतर आवश्यक बाबींवरील सर्चात काटकसर करणे भाग पडून लोकांची रहाणी खालावते, हे उघड आहे. दाट बिऱ्हाडांचा प्रकृतीवर दुष्परिणाम होतो, हेहि पहाणीत दिसून आले आहे. फक्त ३१.७ लोकांची प्रकृति समाधानकारक म्हणता येईल. मृत्यूचे भारी प्रमाण हाहि शहरी दाट वस्तीचाच एक परिणाम आहे. (अपूर्ण)

हिंदी बुद्धकर्जाचा आकडा

हिंदुस्थानातील सर्व प्रांत व संस्थाने यांत मिळून एप्रिल, १९४३ अखेर १,५२,४५,०२,००० रुपयांचे बुद्धकर्ज रोखे संपले आहेत.

बुद्धाचा ब्रेटविटनमधील विमा कंपन्यांवर परिणाम

"कंपनीला गेल्या वर्षापेक्षा जास्त काम मिळाले आहे. कंपनीच्या नोकर वर्गापैकी अधिकाधिक लोक लष्करांत दाखल होत आहेत. मूळ नोकरांपैकी आतां फक्त ३०% नोकरच शिल्पक राहिले आहेत. जास्ती वेळ काम, तात्पुरत्या नेमणुका व शास्त्री तात्पुरत्या बंद करणे, ह्या मार्गाने हा प्रश्न सोडविण्यांत येत आहे. काम करणारे नोकर कंपनीच्या विमेदारांची शक्य तेवढ्या कसोशीने सेवा करीत आहेत. अक्चुअरीच्या अपेक्षेइतकेच प्रत्यक्ष मृत्यू अनुभवास आले. सरेंडर केलेल्या पॉलिसेची संख्या समाधानकारक वाटण्याइतकी अल्प आहे. सरकारी कर्जरोल्यांत कंपनी अधिकाधिक रकमा गुंतवीत आहे." इन्डिअंड लॉ लाइफ अॅ. सोसायटीचे अध्यक्ष सर जिऑफ्रे एलिस, ह्यांचे वार्षिक सभेत भाषण.

पाहिजेत

पश्चिम खानदेश व नाशिक जिल्ह्यांतील जरीला कॉटन सेठ सोसायट्यांकरिता सेक्रेटरीच्या ४ जागा भरवावयाच्या आहेत. सेक्रेटरीच्या जागेचा पगार रु. ४० राहिल व शिवाय वेडो-वेडी होणाऱ्या सरकारी ठरावाप्रमाणे महागाई भत्ताही मिळेल. उमेदवार व्हा. फायनल परीक्षा पास असले पाहिजेत व त्यांना इंग्रजी भाषेचे साधारण ज्ञान असले पाहिजे. कोऑपरेटिव्ह सोसायट्यांच्या सेक्रेटरीची परीक्षा पास असलेले व सोसायटीचे हिशोबाचा अनुभव असलेले व कपाशीच्या लागवडीसंबंधी माहितगार अशा उमेदवारास अगोदर पसंत केले जाईल. या जागा ता. ३१-३-१९४५ पर्यंतच्या मुदतीच्या आहेत. उमेदवारांनी वय, जात, लायकी व पूर्वानुभव अर्जात नमूद करून लायकीच्या दाखल्यासह अर्ज खाली सही करणार यांचेकडेस ता. १५-७-१९४३ चे आंत पोहचतील अशा बेताने पाठवावेत. अर्जदारांस भेटीसाठी बोलाविल्यास स्वसर्चाने पावे लागेल.

W. D. SALUNKHE

घुठें, ता. १६-६-१९४३ असिस्टंट रजिस्ट्रार, को. सो. घुठें.

The Willingdon College, Sangli

Reopens for the academic year on 30th June 1943. The registration of names will commence on 15th June. The college provides for instruction in the Arts and Science courses in the first two years, for B.A. Degree courses, pass and Honours, and for Post-graduate instruction. About a hundred seats are available in the College Hostels. Healthy surroundings, inexpensiveness and efficiency are the special features of the college.

The tuition fees are Rs. 60 per term, and the room rent per term is Rs. 12/- for a double room and Rs. 15/- for single room. Further information can be had on application.

Separate accommodation for Lady students is available in the Sakhubai Gokhale Hostel on the College Premises.

V. K. GOKAK,
Principal

विमंदार नि हवाई हल्ला

शमुगशाकून हवाई हल्ला अगर तत्सम उरद्र पापावून विन-
लडाऊ नागरिकांच्या जीविनाला वेगान्या धोक्याचा समवेश विमा
पॉलिसीच्या अर्थात हेनो काय व त्यासाठी जादा निमित्तय मरवा
लागेल काय ! असा प्रश्न सादरनिक्च नागरिकांमध्ये चर्चिला
जान आहे.

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीच्या

विमा पॉलिसीमध्ये हवाई हल्ल्यामुळे जीविनाला
होणाऱ्या अपायाचा अंतर्भाव होतो त्याकरिता
जादा प्रिमिअम नाही.

तरी विलंब न लावतां—

तुमचा नि तुमच्या आक्षेपांचा विमा

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीतच उतरा.

अध्यक्ष:—श्रीमंत सरदार जगन्नाथ महाराज पंडित
माहितीपत्रकें विनामूल्य पाठवूं

ट्रस्ट ऑफ इंडिया विमा कं. लि. } वि. ह. देसमुख, बी. ए.
लक्ष्मी रोड, पुणे २ } जनरल मॅनेजर

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books,
General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and
Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and
Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published any-
where and supply it at publisher's price.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

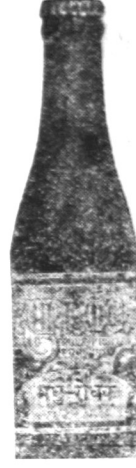
- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

राहाणेची व भोजनाची उत्तम सोय

पूना गेस्ट हाऊस

फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

व्यवस्थापक

मधुमेहावरील औषध

तीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, हरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

वक्तशीर आणि मनपसंत काम
करून देणारे

मोहन वॉच कंपनी

रेग्युलेशन मोफत

कॉमनवेलथ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणे २.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., बंगलोर

[कंपनीने १९४१ अखेर ६ टक्के डिव्हिडंड वांटला आहे.]

युद्धसाहित्यपुरवठा-खात्याची पॅरेशूटकरिता
लागणाऱ्या

रेशमी कापडाची ऑर्डर पुरी करण्यासाठी लागणाऱ्या
भांडवलाकरिता तूर्त एकूण रु. १ लक्षाच्या रकमेपर्यंत

ठेवी घेणे आहेत

व्याजाचा दर ४॥ ते ६ टक्के. ठेव किमान
रु. ५०० ची असावी. ठेवीवरील व्याज
दर सहा महिन्यांनी दिले जाते.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., } नारायण गोविंद नाईक,
श्रीरामबाग, } (माजी अध्यक्ष, म्हेन्नर बँकर ऑफ
बसवनगुडी, बंगलोर. } कॉमर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टर

आमच्या कारखान्यातील माल मुंबईस. बॉम्बे स्वदेशी को-ऑपरे-
टिव्ह स्टोअर्समध्ये व पुण्यास लक्ष्मी रोडवरील रे म्युझिअमच्या
व्यापार-संवर्धन-गृहात पहा.

१ एच पुणे, पेठ मांबुडां घ. नं. ९९५१९ आर्यभूषण छापखान्यांत रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
रा. भाग्यद बामन काळे, बी. ए., यांनी 'दुर्गाधिवास,' मांबुडां, घ. नं. ९२४१३३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.